

Bernard Łukańko

Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa

b.lukanko@inp.pan.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3637-5395>

Uprawnienie sądu do uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową w sprawie o zachówek (cz. 1)

<http://dx.doi.org/10.12775.SIT.2022.016>

1. Wstęp

W odniesieniu do instytucji tajemnicy bankowej, o której mowa w art. 104 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹, sformułowano w art. 105 tej ustawy szereg wyjątków² skutkujących obowiązkiem udzielenia przez bank informacji objętych tajemnicą. W sprawach o zachówek możliwa jest sytuacja, w której spadkodawca pozostawił na rachunkach bankowych określoną kwotę środków pieniężnych, a uprawniony do zachowku nie ma szczegółowej wiedzy na temat stanu tych środków. Uprawniony do zachowku nie może przy tym skorzystać z regulacji art. 92ba ustawy Prawo bankowe, który statuuje obowiązki informacyjne banku dotyczące rachunków pozostawionych przez zmarłego m.in. wobec osoby, która uzyskała tytuł prawny do spadku po posiadaczu rachunku. W piśmiennictwie podkreśla się, że unormowanie

¹ Tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.; dalej: ustawa Prawo bankowe lub Prawo bankowe.

² Art. 105 ustawy Prawo bankowe nie reguluje omawianej materii w sposób wyczerpujący – por. np. art. 105 ust. 2 ustawy.

to nie tyczy uprawnionego do zachowku³. W tej sytuacji powstaje pytanie, czy art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe jest podstawą uprawnienia sądu do uzyskania w ramach toczącego się postępowania informacji stanowiących tajemnicę bankową w sprawie o zachowek⁴. Wydawać by się mogło, że problem ten rozstrzygnęła⁵ odnosząca się do art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 88/06⁶, w której przyjęto, że w sprawie o zachowek bank ma obowiązek udzielenia na żądanie sądu informacji stanowiących tajemnicę bankową. W uzasadnieniu uchwały, odwołując się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego, wskazano, że jeśli uznaje się zachowek za formę dziedziczenia, to wszystkie postacie zachowku, w tym zachowek sprowadzający się do uzyskania przez uprawnionego sumy pieniężnej, powinny korzystać z takiej samej ochrony prawnej, jaka odnosi się do dziedziczenia w znaczeniu ścisłym. W konsekwencji nie ma, w ocenie Sądu Najwyższego, uzasadnienia dla różnicowania sytuacji prawnej spadkobiercy i uprawnionego do zachowku w zakresie dostępu sądu prowadzącego postępowanie do informacji objętych tajemnicą bankową⁷.

W orzecznictwie sądów powszechnych pojawiło się jednak stanowisko odmienne, negujące przytoczony pogląd. W wyroku z dnia

³ J.M. Kondek, w: B. Bajor, L. Kociucki, J.M. Kondek, K. Królikowska, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020, art. 92ab, s. 770.

⁴ Obszernie na temat instytucji zachowku P. Księżak, *Zachowek w polskim prawie spadkowym*, Warszawa 2012.

⁵ Oczywiście należy mieć świadomość, że chodzi tu o związanie mocą autorytetu Sądu Najwyższego (por. np. wyrok SA w Białymstoku z dnia 17 października 2017 r., III AUa 234/17, Lex nr 2418111), a nie związanie od strony formalnej, które ogranicza się do danej sprawy – por. art. 390 § 2 Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.), dalej: k.p.c.

⁶ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2007, nr 9, poz. 132.

⁷ Podobne stanowisko zajął także SO w Poznaniu w wyroku z dnia 21 sierpnia 2015 r., XV Ca 1153/14, Lex nr 1963696, który jednak opowiedział się przeciwko nadmiernie ekstensywnej wykładni art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe.

10 września 2015 r., II C 950/10, Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie⁸ podkreślił, że w jego ocenie postępowanie w sprawie o zachowek nie jest postępowaniem spadkowym w rozumieniu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy Prawo bankowe, a przepis ten ma charakter szczególny, co wyklucza jego rozszerzającą wykładnię. Sąd Okręgowy wyraźnie zaznaczył, że nie podziela stanowiska zaprezentowanego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 88/06⁹, i odwołał się w uzasadnieniu do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, wskazującego na różnice między spadkobiercą a uprawnionym do zachowku.

Rozbieżność stanowisk powstała w orzecznictwie powoduje zatem, że kwestia uznania postępowania dotyczącego zachowku za rodzaj postępowania spadkowego w rozumieniu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe wymaga szerszej analizy. Możliwe są tu dwa wykluczające się wzajemnie stanowiska, tj. restrykcyjne, zakładające odwołanie się do art. 627 i n. k.p.c. tyczących jedynie spraw rozpatrywanych w postępowaniu nieprocesowym, lub liberalne, odwołujące się do względów celowościowych i uwzględniające istotne wartości konstytucyjne odnoszące się do potrzeby ochrony uprawnionego do zachowku. W pierwszej części niniejszego opracowania zostanie przedstawiony dotychczasowy dorobek orzecznictwa i doktryny, dotyczący wyjątków od tajemnicy bankowej – w zakresie, który może być pomocny w wypracowaniu stanowiska, w części drugiej zostanie zawarta propozycja rozstrzygnięcia badanego problemu.

⁸ Lex nr 2069757.

⁹ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2007, nr 9, poz. 132.

2. Wyjątki od tajemnicy bankowej – tendencje interpretacyjne w orzecznictwie

2.1. Pojęcie tajemnicy bankowej w orzecznictwie sądowym

Ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na obszerną prezentację poglądów judykatury dotyczących pojęcia i celów tajemnicy bankowej¹⁰. Nie jest także ani możliwe, ani celowe omówienie wszelkich od niej wyjątków¹¹. Można w tym miejscu wskazać jedynie, że również na gruncie przepisów poprzedzających obecnie obowiązującą ustawę Prawo bankowe z 1997 r. w orzecznictwie akcentowano istotną rolę tajemnicy bankowej. W uchwale Pełnego Składu Izby Cywilnej z dnia 28 lutego 1972 r., III CZP 96/71¹², na gruncie art. 40 ustawy Prawo bankowe z 1960 r.¹³ wskazano, że tajemnica bankowa jest „instytucją ustanowioną w przepisach Prawa bankowego, regulujących organizację i działalność bankowości, i ma dlatego w zakresie organizacji bankowości charakter ustrojowy”.

Istotnym orzeczeniem, którego przy wykładni przepisów dotyczących tajemnicy bankowej nie można pominąć, jest uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06¹⁴. W uchwale tej Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi na pytanie, czy dane personalne osoby, która użytkuje samochód stanowiący – w wyniku umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie – własność banku, są objęte tajemnicą bankową, a jeśli tak, to czy podstawą prawną żądania tych informacji, w związku z prowadzoną sprawą o wykroczenie, może być art. 78 ust. 4 Ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym. W obszernym uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy poddał analizie zakres instytucji tajemnicy bankowej i charakter wyjątków określonych w art. 104 i 105 ustawy

¹⁰ Por. np. Z. Ofiarski, *Prawo bankowe*, Warszawa 2005, s. 264 wraz z cyt. tam piśmiennictwem.

¹¹ Por. na ten temat komentarze do art. 105 ustawy Prawo bankowe.

¹² „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych” 1972, nr 12, poz. 211.

¹³ Dz.U. Nr 20, poz. 121 ze zm.

¹⁴ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa” 2006, nr 6, poz. 54.

Prawo bankowe. Sąd Najwyższy wskazał, że przedmiotowy zakres tajemnicy bankowej został oparty na zasadzie maksymalizacji¹⁵, i podkreślił, iż instytucja tajemnicy bankowej jest objęta gwarancją prawa do prywatności, wynikającego z art. 47 Konstytucji RP¹⁶, art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹⁷ oraz art. 17 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych¹⁸.

Sąd Najwyższy podkreślił także, że „tajemnica bankowa nie jest więc przywilejem banku, a rola tego ostatniego polega na strzeżeniu chronionych informacji przed nielegalnym ujawnieniem. Przyjęcie, że tajemnica bankowa stanowi środek ochrony prawa do prywatności, powoduje, zwłaszcza w kontekście treści art. 51 Konstytucji RP, iż przy interpretacji przepisów regulujących tajemnicę bankową niedopuszczalna jest rozszerzająca wykładnia wyjątków od reguły”. Ten ostatni pogląd, odniesiony do omawianego w niniejszej sprawie uprawnienia sądu do uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową w toku postępowania dotyczącego prawa do zachowku, mógłby przemawiać przeciwko istnieniu takiego uprawnienia. W orzecznictwie widoczne są jednak także – przedstawione w dalszej części opracowania – poglądy zrównujące prawo do zachowku z dziedziczeniem.

¹⁵ Tak w doktrynie: A. Jurkowska, *Tajemnica bankowa jako środek ochrony prawa prywatności*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. 13, s. 225; M. Bączyk, w: *Prawo bankowe. Komentarz*, red. E. Fojcik-Mastalska, Warszawa 2005, s. 503.

¹⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej: Konstytucja RP.

¹⁷ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

¹⁸ Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

2.2. Pojęcie postępowania spadkowego w rozumieniu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe

Zakres wyjątków od tajemnicy bankowej, o których mowa w art. 105 ustawy Prawo bankowe, jest przedmiotem bogatego orzecznictwa sądowego. Kwestia wykładni pojęcia postępowania spadkowego w rozumieniu art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe była już w okresie poprzedzającym¹⁹ przywołaną powyżej uchwałą Sądu Najwyższego przedmiotem rozważań w orzecznictwie. W postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 kwietnia 2006 r., I ACz 620/06²⁰, wskazano, że pod pojęciem postępowania spadkowego w rozumieniu art. 105 ust. 1 pkt 2 d Prawa bankowego, w jego ocenie, należy rozumieć również postępowanie procesowe w sprawach o zachowek. O tym, czy dana sprawa należy do kategorii tzw. spraw spadkowych, nie decyduje bowiem enumeratywne wyliczenie spraw tego typu rozpoznawanych w ramach postępowania nieprocesowego. Decydujące znaczenie dla zaliczenia danej sprawy do kategorii spraw spadkowych mają jego zdaniem przepisy prawa materialnego stanowiące podstawę rozstrzygnięcia, tj. w sprawach o zachowek art. 991–1011 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny²¹.

2.3. Zrównanie pozycji spadkobiercy i uprawnionego do zachowku w judykaturze

W przeglądzie stanowisk judykatury istotną rolę odgrywają te – odnoszące się do innych zagadnień niż tajemnica bankowa – orzeczenia, w których opowiedziano się za zrównaniem sytuacji prawnej uprawnionego do zachowku – wierzyciela i uprawnionego do zachowku – powołanego do dziedziczenia (którego prawo do zachowku zostało częściowo uwzględnione). Do orzecznictwa tego nawiązał

¹⁹ Por. także uwagi co do znaczenia tego przepisu zawarte w wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 28 kwietnia 2016 r., III Ca 132/16, baza orzeczeń www.orzeczenia.ms.gov.pl.

²⁰ Niepubl.

²¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.), dalej: k.c.

także Sąd Najwyższy w uzasadnieniu ww. uchwały z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 88/06.

Zagadnienie zrównania prawa do zachowku z dziedziczeniem poddano w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego analizie w latach 1998–2001 w ramach poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czy zachówek podlega opodatkowaniu zgodnie z Ustawą z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn²², czy też podatkiem dochodowym od osób fizycznych zgodnie z Ustawą z dnia 26 lipca 1991 r.²³ Rozpatrywane w wymienionych orzeczeniach problemy są niezwykle istotne dla odpowiedzi na pytanie leżące u podstaw niniejszego opracowania – dotyczą bowiem „zrównania” zachowku ze spadkiem dla potrzeb regulacji o charakterze publicznoprawnym. Zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa NSA zachówek opodatkowany był podatkiem dochodowym od osób fizycznych²⁴. Jeden z wyroków NSA²⁵ został zaskarżony rewizją nadzwyczajną przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 lutego 1998 r., III RN 117/98²⁶, podzielił pogląd skarżącego i stwierdził, że zachówek podlega podatkowi od spadków i darowizn.

Powyższego poglądu nie podzielił natomiast Naczelny Sąd Administracyjny, który w uchwale składu 7 sędziów z dnia 29 maja 2000 r., FPS 2/00²⁷, potwierdził wcześniejsze stanowiska wyrażane w orzecznictwie NSA o opodatkowaniu zachowku podatkiem dochodowym od osób fizycznych.

Kolejnym rozstrzygającym omawiany problem głosem orzecznictwa była podjęta na wniosek RPO uchwała składu całej Izby Admi-

²² Tekst jednolity: Dz.U. z 1997 r. Nr 16, poz. 89 ze zm.

²³ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm.). Por. np. głosę S. Brzeszczyńskiej, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 10, s. 645 i n. oraz głosę B. Brzezińskiego, „Monitor Podatkowy” 2001, nr 8, s. 35 i n.

²⁴ Por. orzecznictwo cytowane przez J. Wiśniewskiego, *O opodatkowaniu zachowku – raz jeszcze*, „Glosa” 2002, nr 5, s. 27, przypis 4.

²⁵ Wyrok NSA z dnia 16 lipca 1997 r., III SA 358/96, „Przegląd Orzecznictwa Podatkowego” 1999, nr 4, poz. 115.

²⁶ „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 4, poz. 75.

²⁷ „Monitor Prawniczy” 2000, nr 10, s. 643 i n.

nistracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2001 r., III ZP 26/00²⁸, w której przyjęto, że zachówek podlega podatkowi od spadków i darowizn. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy przyjął, że zachówek z ekonomicznego punktu widzenia i wobec źródła jego powstania (*mortis causa*) jest *sui generis* formą „dziedziczenia”. W ocenie Sądu Najwyższego „zachówek jest bytem prawnym o wielorakiej strukturze formalnej (por. art. 991 § 2 k.c.). Skoro może być nabywany pod różnymi postaciami (darowizny spadkodawcy, powołania do spadku, zapisu i wreszcie roszczenia do spadkobiercy o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia), to nawet nie byłoby celowe opisywanie go osobno w przepisie, który zawiera już te kategorie (dziedziczenie, zapis, darowizna). Jedynie wierzyielska forma zachowku potrzebuje tu uściślającego dookreślenia”. Zrównanie pozycji uprawnionego do zachowku – wierzyiciela i uprawnionego do zachowku – powołanego do dziedziczenia (którego prawo do zachowku zostało częściowo uwzględnione) przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 lutego 1975, III CZP 91/74²⁹, na gruncie regulacji cywilnoprawnych (uprawnienia do zbycia roszczenia o zachówek).

Warto zwrócić uwagę także na uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84³⁰, zgodnie z którą spadkobiercy faktycznie dziedziczący spadek powinni być traktowani tak samo jak osoby uprawnione do zachowku, gdyż stanowi on przecież „zastępczą formę dziedziczenia”³¹. Taki pogląd wyrażany jest również w najnowszym orzecznictwie sądów powszechnych – por. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 marca 2018 r., I ACa 637/17³².

²⁸ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych” 2001, nr 14, poz. 455.

²⁹ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1976, nr 1, poz. 6.

³⁰ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 1985, nr 10, poz. 147.

³¹ J. Rezmer, *Zakres związanej z zachowkiem odpowiedzialności spadkobiercy*, Toruń 2002, s. 35.

³² Lex nr 2513014.

W wymienionych wyżej orzeczeniach rysuje się wyraźna tendencja do traktowania uprawnionych do zachowku porównywalnie ze spadkobiercami. Wskazuje się przy tym, że instytucja zachowku nie powinna być interpretowana jako sprzeczna z wolą spadkodawcy. W przywołanej już uchwale z dnia 4 stycznia 2001 r., III ZP 26/00, Sąd Najwyższy podkreślił, że „jeżeli następuje powołanie do spadku z ustawy (spadkodawca nie rozporządził majątkiem na wypadek śmierci), to nie określamy tej sytuacji jako sprzecznej z wolą spadkodawcy. Zakładamy bowiem, że spadkodawca co najmniej godził się na ustawowy porządek dziedziczenia. Jeżeli zaś spadkodawca rozporządził majątkiem w testamencie z pominięciem swych najbliższych (art. 991 § 1 k.c.), ale ich nie wydziedziczył (art. 1008 k.c.), to podobnie jak przy dziedziczeniu ustawowym, można przyjąć, że co najmniej godził się na to, że z mocy prawa powstaną skutki prawne zachowku – to jest, że jego najbliżsi także będą uczestniczyli (we właściwych dla zachowku formach) w majątku spadkowym”.

Wydaje się, że możliwości zrównania uprawnionego do zachowku ze spadkobiercą, na gruncie ustawodawstwa zwykłego, nie wyklucza konstatacja Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 25 lipca 2013 r., P 56/11³³, przyjął, że brak jest konstytucyjnego prawa podmiotowego do zachowku, a ustawowe prawo do zachowku stanowi ograniczenie konstytucyjnego prawa podmiotowego (do dziedziczenia). Prawo do uzyskania wiedzy uprawnionego do zachowku o stanie rachunków bankowych zmarłego nie ogranicza nieproporcjonalnie (art. 31 ust. 1 Konstytucji RP) prawa spadkobiercy do dziedziczenia. Za realizacją prawa do zachowku przemawiają cele tej instytucji, uznane także przez Trybunał Konstytucyjny, który w przywołanym wyroku wyraźnie wskazał, że art. 991 k.c. spełnia wymóg niezbędności w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, nie stanowi nieadekwatnego ciężaru, który nałożył prawodawca, i co szczególnie istotne w odniesieniu do instytucji tajemnicy bankowej – „nie stanowi niekonstytucyjnego ograniczenia prawa do ochrony życia prywatnego spadkodawcy”³⁴.

³³ „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – A. Zbiór Urzędowy” 2013, nr 6, poz. 85.

³⁴ Por. także zawisłe przed Trybunałem Konstytucyjnym postępowanie

2.4. Wykładnia przepisów regulujących wyjątki od tajemnicy bankowej – wybrane przykłady

W orzecznictwie Sądu Najwyższego analizie zostały poddane liczne – inne niż postępowanie spadkowe³⁵ – wyjątki od obowiązku zachowania tajemnicy bankowej. Widoczna jest w tym orzecznictwie tendencja do niezwykle restrykcyjnego traktowania wyjątków od tej tajemnicy. Przede wszystkim należy wskazać tu na uchwałę Pełnego Składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1972 r., III CZP 96/71³⁶. Przedmiotem analizy w tej sprawie było pytanie, czy w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej sąd może zwrócić się do Powszechnej Kasy Oszczędności o udzielenie informacji co do istnienia i wysokości wkładów oszczędnościowych małżonków. O ile odpowiedź na przedstawione pytanie prawne ma dziś znaczenie jedynie historyczne – art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe jasno rozstrzyga tę kwestię – o tyle uchwała zawiera w swoim uzasadnieniu nadal aktualne wywody dotyczące instytucji tajemnicy bankowej i jej istoty, a także stosunku przepisów postępowania cywilnego do przepisów mówiących o tajemnicy bankowej. Z perspektywy analizowanego w niniejszym opracowaniu problemu prawnego szczególnie interesujące są rozważania Sądu Najwyższego dotyczące stosunku przepisów o tajemnicy bankowej do przepisów postępowania cywilnego³⁷. Sąd Najwyższy wskazał, że w sprawie cywilnej ze względu na ochronę tajemnicy bankowej niedopuszczalne jest udzielenie sądowi przez

dotyczące zgodności z Konstytucją RP art. 1002 k.c. – postanowienie TK z dnia 26 czerwca 2018 r., Ts 60/17, Lex nr 1809676.

³⁵ Por. jednak także wyrok SN z dnia 18 stycznia 1938 r., C II 1781/37, cyt. za: A. Żygadło, *Wyłączenia tajemnicy bankowej a prawo do prywatności*, Warszawa 2011, s. 332, w którym (na gruncie Prawa bankowego z 1928 r.) opowiedziano się za ujawnieniem informacji objętej tajemnicą (zwaną ówczesnie handlową) spadkobiercy.

³⁶ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 1972, nr 12, poz. 211.

³⁷ Przepis art. 40 ówczesnego Prawa bankowego pozwalał udzielić informacji jedynie na żądanie sądu lub prokuratora w związku ze sprawą karną lub karną skarbową toczącą się przeciwko wkładcy oszczędności.

PKO informacji o istnieniu wkładów oszczędnościowych i ich wysokości niezależnie od tego, czy ujawnienie tych okoliczności może być uzasadnione interesem społecznym, związanym z troską sądu o wykrycie prawdy obiektywnej w celu zapewnienia należytej ochrony stron w postępowaniu sądowym. W ocenie Sądu Najwyższego przepisy Prawa bankowego są więc przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i ograniczają w pewnym stopniu uprawnienia wynikające z tego kodeksu w zakresie możliwości dowodowych. Przeszkodę do uzyskania takich informacji w trybie art. 248 k.p.c. stanowi tajemnica bankowa, której obejściem, zdaniem Sądu Najwyższego, byłoby udzielenie do wglądu dokumentów dotyczących wkładu. Sąd Najwyższy podkreślił także, że co do okoliczności dotyczących wysokości wkładu oszczędnościowego nie mogą być przesłuchani urzędnicy bankowi (art. 259 pkt 2 k.p.c.), i wskazał, że wskutek niemożliwości uzyskania informacji z banku w pewnym zakresie zostaje ograniczona zasada prawdy w procesie cywilnym. Jak zaznaczył Sąd Najwyższy, zostaje ona jednak ograniczona z woli ustawodawcy, który w ten sposób rozstrzygnął kolizję między postulatem wykrycia prawdy w procesie cywilnym a założeniami bankowości, stwarzającymi zachętę do powszechnego oszczędzania przez ludność w formie wkładów oszczędnościowych. Sąd Najwyższy w omawianej uchwale odwołał się także do przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego³⁸ oraz wskazał, że przy ocenie tego zagadnienia nie można jednak pominąć przepisów prawa rodzinnego dotyczących wspólności ustawowej, ustanowionej w interesie rodziny. Zaznaczył, że prawo bankowe nie mogło przekreślić ani konstytucyjnej zasady ochrony rodziny, ani przepisów o wspólności, i podkreślił, że chociaż art. 40 ustawy Prawo bankowe zabrania udzielania informacji o wkładach oszczędnościowych komukolwiek poza pewnymi wyjątkami, nie oznacza to, by zakaz ten odnosił się także do samego wkładcy. Natomiast zakres obowiązywania, w stosunku do małżonka osoby, na którą została wystawiona książeczka oszczędnościowa, tajemnicy bankowej zależy w ocenie Sądu Najwyższego od tego, w jakim za-

³⁸ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1359), dalej: k.r.o.

kresie jest on względem wkładcy osobą trzecią, a w jakim zakresie reprezentuje własne prawa do wkładu oszczędnościowego.

Innym istotnym orzeczeniem służącym interpretacji przepisów dotyczących tajemnicy bankowej jest uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1988 r., III CZP 59/87³⁹, która odnosiła się do możliwości żądania przez komornika udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową⁴⁰. Mimo że zmiana stanu prawnego mająca postać regulacji art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1 ustawy Prawo bankowe z 1997 r. uczyniła rozstrzygnięcie nieaktualnym, to jednak pewne fragmenty uzasadnienia są nadal pomocne w toku wykładni. Sąd Najwyższy na gruncie art. 89 ust. 2 ustawy Prawo bankowe z 1982 r.⁴¹ stwierdził bowiem, „że normy statuujące tajemnicę bankową [...] nie powinny być w ramach wykładni celowościowej interpretowane w sposób pozwalający na rozluźnienie jej rygorów, w tym na rozszerzenie kręgu organów uprawnionych do żądania informacji objętych tajemnicą”.

³⁹ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 1988, nr 9, poz. 110.

⁴⁰ Por. także wyrok SN z dnia 13 stycznia 2017 r., III CSK 53/16, Lex nr 2240401, w którym wskazano: „Zestawienie przepisów regulujących tajemnicę bankową z przepisami mającymi na celu zapewnienie sprawnego i zarazem efektywnego postępowania egzekucyjnego wymaga znalezienia właściwej proporcji pomiędzy ochroną wynikających z tajemnicy bankowej interesów niemajątkowych i majątkowych osób nieuczestniczących w postępowaniu egzekucyjnym oraz szybkim i skutecznym realizowaniem tytułów wykonawczych w drodze przymusowej egzekucji. Z jednej strony bowiem wzgląd na dobra osobiste innych podmiotów nie może wykluczać sprawności postępowania egzekucyjnego, zaś z drugiej strony, czynności podejmowane w postępowaniu egzekucyjnym nie mogą bez potrzeby naruszać praw osób nieuczestniczących w postępowaniu egzekucyjnym”, oraz podkreślono, że zwolnienie z tajemnicy bankowej nie może być celem samym w sobie – por. „w okolicznościach konkretnej sprawy nie można wykluczyć obowiązku banku odmowy udzielenia informacji dotyczących osób trzecich, a stanowiących tajemnicę bankową. Będzie to miało miejsce, w sytuacji, gdy komornik sądowy dokonał zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego dłużnika, na którym znajdują się wolne środki pieniężne w wysokości wystarczającej w pełni na pokrycie jego zobowiązań wskazanych w zawiadomieniu o zajęciu, a pomimo tego komornik sądowy zwraca się do banku o informacje dotyczące kontrahentów posiadacza tego rachunku bankowego”.

⁴¹ Dz.U. z 1982 r. Nr 7, poz. 56 ze zm.

Warto jednak zauważyć, że od czasu, gdy zapadły obie uchwały Sądu Najwyższego, nastąpiła bardzo istotna zmiana w postrzeganiu instytucji tajemnicy bankowej⁴², wzrosła liczba przypadków, w których bank zobowiązany jest do ujawnienia informacji objętych tajemnicą, oraz uchwalono Konstytucję RP.

Zagadnienia związane z unormowaniem tajemnicy bankowej i wyjątków od niej były także przedmiotem rozważań w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Pierwsze z orzeczeń, z dnia 26 czerwca 1997 r., K 21/96⁴³, zapadło na gruncie nieobowiązującej już Ustawy z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych⁴⁴, a wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2000 r., K 15/98⁴⁵, dotyczył zgodności art. 182 i 183 Ustawy z dnia 29 sierpnia – Ordynacja podatkowa z art. 47, art. 31 ust. 3, art. 49, art. 51 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 79 Konstytucji RP. W uzasadnieniu pierwszego z orzeczeń Trybunał Konstytucyjny wskazał na ryzyka płynące z instytucji tajemnicy bankowej, w uzasadnieniu drugiego orzeczenia stwierdził m.in., że: „Stanowiska [...] o niezbędności takiej samej ochrony tajemnicy bankowej jak tajemnicy korespondencji nie sposób pogodzić także z wywodami uzasadnienia wniosku, dotyczącymi art. 105 ust. 1 Prawa bankowego, zobowiązującego bank do udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową innym bankom o wierzytelnościach oraz o obrotach i stanach rachunków bankowych w zakresie, w jakim te informacje są niezbędne w związku z udzieleniem kredytów, gwarancji bankowych itp. Wskazane względy nie mogłyby wszak w żadnym razie uzasadniać odstępstwa od zasady ochrony tajemnicy korespondencji w ścisłym tego pojęcia znaczeniu. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego potrzeba zabezpieczenia interesów fiskalnych państwa jest nie mniej istotną przyczyną zapewnienia organom podatkowym wglądu do danych objętych tajemnicą bankową niż wgląd na za-

⁴² Por. np. uzasadnienie uchwały SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa” 2006, nr 6, poz. 54.

⁴³ „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” 1997, nr 2, poz. 23.

⁴⁴ Tekst jednolity: Dz.U. z 1993 r. Nr 108, poz. 86 ze zm.

⁴⁵ „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” 2000, nr 3, poz. 86.

bezpieczenie interesów banków przed nierzetelnymi klientami, z uwagi na które banki przekazują sobie informacje na podstawie art. 105 ust. 1 Prawa bankowego”.

3. Przegląd stanowisk doktryny

Piśmiennictwo dotyczące wyłączeń tajemnicy bankowej jest obszernie⁴⁶; nieliczne są jednak publikacje zawierające analizę wyjątku dotyczącego udzielania informacji przez banki spadkobiercom, uprawnionym do zachowku – bezpośrednio lub w toku postępowania spadkowego i innych postępowań⁴⁷. Niemniej jednak można odnaleźć w piśmiennictwie jednoznaczne stanowisko,

⁴⁶ Przedmiotem zainteresowania doktryny jest np. stosunek ogólnych regulacji procesowych do regulacji tajemnicy bankowej i możliwość żądania informacji na podstawie przepisów ogólnych – por. zwłaszcza T. Dukiet-Nagórska, *O ujawnieniu tajemnicy bankowej raz jeszcze*, „Prawo Bankowe” 2004, nr 3, s. 59, która trafnie odrzuca możliwość żądania informacji objętych tajemnicą bankową na podstawie regulacji ogólnych, np. art. 180 § 1 i art. 217 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.), art. 65 § 2 Ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r. poz. 2008 ze zm.). Pogląd T. Dukiet-Nagórskiej w pełni zaakceptował Sąd Najwyższy w cytowanej powyżej uchwale Izby Karnej z 2006 r. Pogląd ten zgodny jest także z uznaniem przepisów Prawa bankowego za prawo szczególne przyjętym odnośnie do k.p.c. przez Sąd Najwyższy w cytowanej wyżej uchwale z dnia 28 lutego 1972 r. Trzeba jednak pamiętać, że np. w zakresie udzielania informacji w postępowaniu podatkowym art. 105 ust. 2 Prawa bankowego zawiera wyraźne odesłanie do ustaw szczególnych.

⁴⁷ Dotyczy to także większych opracowań, np. J. Gliniecka, *Tajemnica bankowa w ujęciu prawnym*, Sopot 1997. Autorzy ograniczają się do przytoczenia tekstu ustawy – por. A. Jończyk, *Nowa tajemnica bankowa*, „Przegląd Podatkowy” 1998, nr 6, s. 35; B. Smykla, w: *Prawo bankowe. Komentarz*, red. W. Góralczyk, Warszawa 1999, s. 369. Podobnie na gruncie Prawa bankowego z 1989 r. ograniczano się do przytoczenia tekstu ustawy – por. A. Pomorska, *Komentarz do prawa bankowego*, Warszawa 1994, art. 48. Wydaje się, że świadczy to o tym, że regulacja dotycząca postępowania spadkowego uważana jest za w pełni nieproblematyczną – por. R. Zelwiański, *Dopuszczalność ujawniania informacji stanowiących tajemnicę bankową*, „Przegląd Podatkowy” 1998, nr 5, s. 41. Por. także M. Bączyk, w: *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, L. Sobolewski, P. Wajda, Warszawa 2011, art. 147 i n. ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, s. 1443 i n.

zgodnie z którym „wydaje się najwłaściwsze, aby banki ujawniały informacje stanowiące tajemnicę bankową spadkobiercom, którzy przedstawią w banku postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku. Do tego czasu każda osoba, nawet ta, która okaże akt zgonu posiadacza rachunku bankowego, powinna być traktowana jako osoba trzecia, a informacje powinny być jej udostępniane w sytuacjach wyjątkowych przewidzianych w przepisach prawa”⁴⁸. Szereg autorów opowiedziało się też za objęciem spraw o zachówek wyjątkiem art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy⁴⁹. Przedmiotem analiz w doktrynie były także kwestie zakresu tajemnicy bankowej w poszczególnych postępowaniach uregulowanych w k.p.c. i stanowiska odnoszące się do problemu stosunku przepisów o postępowaniu cywilnym do regulacji prawa bankowego. Ich przytoczenie może być pomocne we wskazaniu tendencji doktrynalnych do restrykcyjnego lub ekstensywnego stosowania wyjątków od tajemnicy bankowej na gruncie postępowania cywilnego. Tytułem przykładu można zauważyć, że w piśmiennictwie odrzucono możliwość akceptacji stanowiska, zgodnie z którym pojęciem „sprawy o podział majątku wspólnego małżonków” w rozumieniu art. 89 ust. 2 ustawy Prawo bankowe z 1982 r. należałoby obejmować również postępowania incydentalne (np. postępowanie o zwolnienie od kosztów sądowych), które mogą się łączyć z głównym przedmiotem postępowania, i przyjęto, że „przepis art. 89 ust. 2 Prawa bankowego powinien być wykładany ściśle także w obrębie poszczególnych kategorii spraw w nim przewidzianych”⁵⁰. Wykluczono możliwość rozciągnięcia wyjątku od tajemnicy bankowej na postępowanie zabezpieczające (art. 730 k.p.c.) poprzedzające postępowanie⁵¹ wy-

⁴⁸ A. Żygadło, *Wyłączenia tajemnicy bankowej*, s. 334 wraz z dalszym, cytowanym na s. 332–335, piśmiennictwem.

⁴⁹ M. Bączyk, w: *Prawo bankowe. Komentarz*, red. E. Fojcik-Mastalska, Warszawa 2007, art. 105, Lex; Z. Ofiarski, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2013, art. 105, Lex; K. Królikowska, w: B. Bajor, L. Kociucki, J.M. Kondek, K. Królikowska, op.cit., s. 948.

⁵⁰ M. Bączyk, *Przepisy o zwolnieniu od kosztów sądowych w sprawach cywilnych a tajemnica bankowa*, „Nowe Prawo” 1986, nr 10, s. 84.

⁵¹ M. Bączyk, *Głosa do uchwały 7 sędziów z 12 stycznia 1988*, III CZP 59/87, „Państwo i Prawo” 1998, nr 3, s. 141 i n. Pogląd ten na gruncie Prawa bankowego z 1997 r. akceptuje także J. Gliniecka, op.cit., s. 46.

mienione w art. 89 ust. 2 Prawa bankowego z 1982 r.⁵², a także zaprobowano pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale składu 7 sędziów z dnia 12 stycznia 1988 r., III CZP 59/87, że komornik sądowy⁵³ nie jest uprawniony do żądania udzielenia mu przez banki informacji dotyczących wkładów oszczędnościowych dłużnika w sprawach, w których przedmiotem egzekucji jest należność wymieniona w art. 89 ust. 2 Prawa bankowego, tj. np. w sprawie wiarygodności alimentacyjnej. Wskazano ponadto, że „prokurator wytaczający powództwo na rzecz oznaczonej osoby lub wstępujący do postępowania cywilnego (art. 7 k.p.c.) nie jest uprawniony do żądania informacji od banku”⁵⁴.

Istotne są również głosy doktryny, które akcentują, w odniesieniu do interpretacji zakresu wyjątków od tajemnicy bankowej, że „na gruncie procedury cywilnej ustawodawca przyjął koncepcję wąskiego zamkniętego katalogu spraw”⁵⁵. Uzasadnieniem tego poglądu, obok samego charakteru tajemnicy bankowej, jest okoliczność, że przepisy Prawa bankowego (art. 104–106) stanowią *lex specialis* w stosunku do art. 761 § 1 k.p.c.⁵⁶, a także np. wobec regulacji prawa cywilnego materialnego – Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, mówiącego o zarządzie majątkiem wspólnym⁵⁷. W doktrynie przyjmuje się, że małżonkowi, który nie jest stroną

⁵² M. Bączyk, *Glosa do uchwały 7 sędziów*, s. 143.

⁵³ Pogląd ten stracił aktualność na gruncie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. f Prawa bankowego z 1997 r. Zgodnie z tym przepisem komornik uzyskał dostęp do informacji objętej tajemnicą bankową.

⁵⁴ M. Bączyk, *Glosa do uchwały 7 sędziów*, s. 142, przypis 4. Poglądu tego odnośnie do uprawnienia prokuratora na gruncie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d Prawa bankowego z 1997 r. nie aprobuje J. Molis, w: *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 2, red. F. Zoll, Kraków 2005, s. 255, który przyznaje prokuratorowi uprawnienie do żądania informacji ze względów funkcjonalnych z powołaniem na art. 7 k.p.c.

⁵⁵ R. Szałowski, *Prawna ochrona tajemnicy bankowej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1999, nr 7–8, s. 4. Podobnie K. Flaga-Gieruszyńska, *Instytucja tajemnicy w postępowaniu cywilnym*, „Rejent” 1998, nr 1, s. 51.

⁵⁶ J. Majewski, *Uprawnienie do żądania od banku informacji objętych tajemnicą bankową*, „Prawo Bankowe” 1999, nr 6, s. 88, przypis 17. Zagadnienie uprawnień komornika do uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową jest dziś w jasny sposób uregulowane w ustawie.

⁵⁷ Rozważania te pochodzą sprzed reformy k.r.o. z 2004 r., która weszła

umowy z bankiem, nie przysługuje prawo do uzyskania informacji objętej tajemnicą, a dotyczącą jego współmałżonka. Podkreśla się, że przepisy ustawy Prawo bankowe stanowią prawo szczególne w stosunku do regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, mówiącego o zarządzie majątkiem wspólnym⁵⁸.

Przedstawiony przegląd głosów doktryny wskazuje na opowiedzenie się za restrykcyjną wykładnią przepisów regulujących wyjątki od tajemnicy bankowej. Wydaje się, że pogląd ten zyskał w doktrynie istotną przewagę. W piśmiennictwie można jednak spotkać także uzasadniony względami celowościowymi pogląd odmienny⁵⁹. Wskazano na konieczność stworzenia możliwości żądania „ujawnienia tych danych przez sąd cywilny w związku z toczącym się postępowaniem procesowym lub nieprocesowym” i podkreślono, że wątpliwa jest celowość nadawania tajemnicy bankowej wysokiej rangi. Zaznaczono, że obowiązujące rozwiązania „zdają się bowiem sprzyjać swego rodzaju ukrywaniu, zatajaniu pieniędzy lokowanych na rachunkach oszczędnościowych, utrudniając urzeczywistnianie podstawowych zasad porządku prawnego, przynajmniej w sferze cywilnej”⁶⁰.

Przytoczone stanowisko nie jest jedynym głosem w doktrynie opowiadającym się za rozluźnieniem rygorów tajemnicy bankowej. W stanie prawnym dotyczącym ustawy Prawo bankowe z 1975 r.⁶¹, które nie przewidywało wyjątku dotyczącego postępowania spadkowego, wyrażono pogląd wskazujący na konieczność udzielania in-

w życie w dniu 20 stycznia 2005 r. Na temat tej reformy: J. Gieracki, *Nowa regulacja małżeńskich ustrojów majątkowych*, Bielsko-Biała 2005.

⁵⁸ I. Ciepela, *Zarząd majątkiem wspólnym a instytucja tajemnicy bankowej*, „Rejent” 2000, nr 10, s. 40, por. także rozważania dotyczące wyjątku, jakim jest poręczenie udzielone przez małżonka. Rozważania te pochodzą sprzed reformy k.r.o. z 2004 r., która weszła w życie w dniu 20 stycznia 2005 r. Na temat tej reformy: J. Gieracki, op.cit.

⁵⁹ Por. np. L. Stecki w głosie do cytowanej wyżej uchwały SN z dnia 28 lutego 1972 r., „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1973, nr 5, poz. 86.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1975 r. Nr 20, poz. 108).

formacji spadkobiercom⁶². Stanowisko to uzasadniono m.in. „interese spadkobierców” i stwierdzono, że „za prawnie uzasadniony należy uznać pogląd, że jeżeli spadkobierca uprawdopodobni swoją legitymację do dziedziczenia po wkładcy, to nie ma przeszkód, aby udzielić mu żądanej informacji dotyczącej operacji na rachunku oszczędnościowym przed datą śmierci wkładcy i stanu jego rachunku”⁶³. Wskazano także, że „adwokatowi działającemu w imieniu spadkobierców zmarłego wkładcy na podstawie pełnomocnictwa do prowadzenia sprawy o stwierdzenie nabycia spadku można udzielić informacji o wkładach oszczędnościowych spadkodawcy, jeżeli przedstawi on postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, a bez złożenia tego postanowienia – gdy reprezentuje on współmałżonka lub dzieci albo innych spadkobierców, którzy wykażą, że nie ma bliższych od nich spadkobierców uprawnionych do zachowku”⁶⁴.

Obraz przedstawionych stanowisk na temat sposobu wykładni przepisów dotyczących udzielania informacji objętych tajemnicą bankową w stanach faktycznych łączących się ze sporami o charakterze cywilnoprawnym byłby niepełny, gdyby pominąć te głosy doktryny, które wskazują na swoisty „paraliż” instytucji tajemnicy bankowej⁶⁵, wynikający z szerokiego katalogu wyjątków od obowiązku jej zapewnienia, a także z niejednoznacznych przepisów i ich interpretacji. W piśmiennictwie wyrażono pogląd, że „system ochrony interesów, które ją zrodziły, stał się niewydolny, a sama ochrona zaczyna przypominać fikcję prawną, dla jednych uciążliwą (banki), dla innych bezowocną (klienci banków)”⁶⁶.

⁶² R. Marek, *Niektóre problemy tajemnicy bankowej w świetle praktyki*, „Palestra” 1977, nr 1, s. 28.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ibidem, s. 29.

⁶⁵ W doktrynie, także na gruncie aktualnej ustawy Prawo bankowe, toczy się dyskusja co do zakresu, celów, a nawet potrzeby istnienia tajemnicy bankowej – por. np. A. Żygadło, *Ochrona tajemnicy bankowej jako dobra osobistego*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 5, s. 60 i n.; A. Jurkowska, op.cit., s. 220; P. Zapadka, *Tajemnica bankowa – cz. 1*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 15, s. 832 i n.; idem, *Tajemnica bankowa – cz. 2*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 16, s. 890.

⁶⁶ J. Majewski, *W labiryncie tajemnicy bankowej (o pilnej potrzebie rewizji*

4. Wnioski

Podsumowując przegląd stanowisk wyrażonych w doktrynie, należy wskazać, że dominujący, jak się wydaje, pogląd zakłada ścisłą wykładnię wyjątków od tajemnicy bankowej⁶⁷. Jest to zgodne z powszechnie aprobowaną⁶⁸ zasadą *exceptiones non sunt extendendae*. Mimo że takie właśnie stanowisko jako zasadę zajmuje także Sąd Najwyższy⁶⁹, to w judykaturze można dostrzec liczne próby zrównania pozycji uprawnionego do zachowku ze spadkobiercą. Taki pogląd wyrażany jest również w odniesieniu do analizowanego w niniejszym opracowaniu problemu dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową⁷⁰.

STRESZCZENIE

Uprawnienie sądu do uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową w sprawie o zachowek (cz. 1)

Przedmiotem opracowania jest analiza możliwości zakwalifikowania sprawy o zachowek jako „postępowania spadkowego” w rozumieniu przepisów ustawy Prawo bankowe z 1997 roku o tajemnicy bankowej i wynikającego stąd obowiązku udzielenia przez bank sądowi informacji objętych tajemnicą w postępowaniu cywilnym. Przeanalizowano poglądy orzecznictwa i doktryny odnoszące się do instytucji tajemnicy bankowej i rozważono argumenty zarówno przemawiające za zasadą maksymalizacji tajemnicy bankowej i odwołaniem do postępowań spadkowych w rozumieniu art. 627 i n. k.p.c., wykluczające ekstensywną wykładnię wyjątków, jak

przepisów o tajemnicy bankowej), „Prawo Bankowe” 2001, nr 7–8, s. 42. Por. także A. Jurkowska, op.cit., s. 233–236.

⁶⁷ A. Jurkowska, op.cit., s. 225; R. Szałowski, op.cit., s. 2.

⁶⁸ Por. np. wyrok TK z dnia 1 czerwca 2009 r., SK 20/98, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” 1999, nr 5, poz. 93; wyrok SN z dnia 4 lutego 2000 r., II KKN 738/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2000, nr 7–8 poz. 146.

⁶⁹ Por. uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karne i Wojskowa” 2006, nr 6, poz. 54.

⁷⁰ Por. uchwała SN z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 88/06, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2007, nr 9, poz. 132.

i stanowisko przeciwne. Przeprowadzona analiza objęła także motywy ustawodawcze, które przyświecały wprowadzeniu wyjątku art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy Prawo bankowe. Istotne wartości, również o charakterze konstytucyjnym, stojące za efektywnością roszczenia o zachowek przesądziły o potrzebie objęcia przez ww. przepis ustawy Prawo bankowe także spraw o zachowek.

Słowa kluczowe: tajemnica bankowa; spadkobranie; zachowek; postępowanie spadkowe; efektywność prawa

SUMMARY

The right of the court to obtain information covered by banking secrecy in cases for reserved portion (part 1)

The study analyses the possibility of qualifying a case for reserved portion as “succession proceedings” within the meaning of the provisions on banking secrecy laid down in the Banking Act 1997 and the resulting obligation of the bank to provide the court with information covered by secrecy in civil proceedings. The author of the study analysed both the views of the case law and legal doctrine relating to banking secrecy and considered the arguments both in favour of the principle of maximal extension of the bank secrecy and referral to succession proceedings within the meaning of Art. 627 et seq. of the Code of Civil Procedure ruling out an extensive interpretation of the exceptions, as well as the opposite opinions. Moreover, the analysis covered legislative reasons for the introduction of the exception in Art. 105 section 1 subsection 2(d) of the Banking Act. Essential values, including those of a constitutional nature, supporting the effectiveness of a claim for reserved portion determined the need for the aforementioned provision of the Banking Act to also cover cases for reserved portion.

Keywords: banking secrecy; succession; reserved portion; succession proceedings; effectiveness of the law

BIBLIOGRAFIA

- Bajor B., Kociucki L., Kondek J.M., Królikowska K., *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020.
- Bączyk M., *Glosa do uchwały 7 sędziów z 12 stycznia 1988, III CZP 59/87*, „Państwo i Prawo” 1989, nr 3.
- Bączyk M., *Przepisy o zwolnieniu od kosztów sądowych w sprawach cywilnych a tajemnica bankowa*, „Nowe Prawo” 1986, nr 10.
- Bączyk M., w: *Prawo bankowe. Komentarz*, red. E. Fojcik-Mastalska, Warszawa 2005.
- Bączyk M., w: *Prawo bankowe. Komentarz*, red. E. Fojcik-Mastalska, Warszawa 2007.
- Bączyk M., w: *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, L. Sobolewski, P. Wajda, Warszawa 2011.
- Brzeszczyńska S., *Glosa do uchwały (7) Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 maja 2000 r., FPS 2/00*, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 10.
- Brzeziński B., *Glosa do uchwały całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 stycznia 2001 r. (III ZP 26/00)*, „Monitor Podatkowy” 2001, nr 8.
- Ciepiela I., *Zarząd majątkiem wspólnym a instytucja tajemnicy bankowej*, „Rejent” 2000, nr 10.
- Dukiet-Nagórska T., *O ujawnieniu tajemnicy bankowej raz jeszcze*, „Prawo Bankowe” 2004, nr 3.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Instytucja tajemnicy w postępowaniu cywilnym*, „Rejent” 1998 r, nr 1.
- Gieracki J., *Nowa regulacja małżeńskich ustrojów majątkowych*, Białsko-Biała 2005.
- Gliniecka J., *Tajemnica bankowa w ujęciu prawnym*, Sopot 1997.
- Góralczyk W. (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Jończyk A., *Nowa tajemnica bankowa*, „Przegląd Podatkowy” 1998, nr 6.
- Jurkowska A., *Tajemnica bankowa jako środek ochrony prawa prywatności*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. 13.
- Księżak P., *Zachówek w polskim prawie spadkowym*, Warszawa 2012.
- Majewski J., *Uprawnienie do żądania od banku informacji objętych tajemnicą bankową*, „Prawo Bankowe” 1999, nr 6.
- Majewski J., *W labiryncie tajemnicy bankowej (o pilnej potrzebie rewizji przepisów o tajemnicy bankowej)*, „Prawo Bankowe” 2001, nr 7/8.
- Marek R., *Niektóre problemy tajemnicy bankowej w świetle praktyki*, „Pa-lestra” 1977, nr 1.

- Ofiarski Z., *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Pomorska A., *Komentarz do prawa bankowego*, Warszawa 1994.
- Rezmer J., *Zakres związanej z zachowkiem odpowiedzialności spadkobiercy*, Toruń 2002.
- Stecki L., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1972 roku*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1973, nr 5, poz. 86.
- Szałowski R., *Prawna ochrona tajemnicy bankowej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1999, nr 7/8.
- Wiśniewski J., *O opodatkowaniu zachowku – raz jeszcze. Glosa do uchwały całej Izby SN z 4.I.2001 r. III ZP 26/00*, „Glosa” 2002, nr 5.
- Zapadka P., *Tajemnica bankowa – cz. 1*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 15.
- Zapadka P., *Tajemnica bankowa – cz. 2*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 16.
- Zelwiański R., *RPO rozważa zaskarżenie art. 105 ustawy Prawo bankowe. Dopuszczalność ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową*, „Przegląd Podatkowy” 1998, nr 5.
- Zoll F. (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 2, Kraków 2005.
- Żygadło A., *Ochrona tajemnicy bankowej jako dobra osobistego*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 5.
- Żygadło A., *Wyłączenia tajemnicy bankowej a prawo do prywatności*, Warszawa 2011.